

Olen historioitsija. Pidän todella menneisyydestä.

*Mutta suurin osa ihmisistä näyttää olevan paljon
kiinnostuneempia siitä, mitä voit kertoa heille tulevaisuudesta.*

- Yuval Noah Harari

Ihmiskunnan tulevaisuus – tieteen ja hengentieteen näkökulma

Johdanto

On varsin rohkeaa yrittää ennustaa tulevaisuutta. Onkin sanottu, että ennustaminen on vaikeaa ja tulevaisuuden ennustaminen erityisen vaikeaa. Toisaalta nykyisin on olemassa tieteenala – tulevaisuuden tutkimus – joka mm. pyrkii tunnistamaan megatrendejä ja heikkoja signaaleja, joista voisi päätellä jotakin tulevaisuuden kehityksestä. Luonnontieteellinen tutkimustieto mahdollistaa tulevaisuuden ehdollisen ennustamisen esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja luonnon monimuotoisuuden säilymisen osalta. Niidenkään osalta tulevaisuus ei ole ennalta määrätty, mutta on selvää, että ihmiskunnalla on haasteita, joihin on reagoitava ajoissa.

Jotta tulevaisuutta voisi edes jotenkin hahmottaa, on tiedettävä jotakin menneisyydestä. On syytä todeta, että tieteen käsitys ihmisen historiasta on hyvin erilainen kuin teosofian ja hengentieteen. Samoin on myös tulevaisuuden suhteen. Tarkastelen ensin tieteelliseen tutkimukseen perustuvia käsityksiä ihmiskunnan historiasta ja tulevaisuudesta. Ihmiskunnan varhaishistorian esitykseni perustuu Yuval Hararin (2017) teokseen *Sapiens – Ihmisen lyhyt*

historia. Lopuksi tarkastelen Rudolf Steinerin ja Pekka Ervastian esityksiä ihmiskunnan tulevaisuudesta.

Ihmiskunnan hyvin lyhyt historia

Homo sapiens eli nykyinen ihminen kehittyi nykyäsityksen mukaan 2,5 miljoonaa vuotta sitten Itä-Afrikassa ihmisapinoiden suvusta. Harari toteaa, että simpanssit ovat lähimmät eläinkunnan sukulaiset, jotka eriytyivät ihmisten heimosta noin 6 miljoonaa vuotta sitten. ”Puuttuvaa rengasta” ihmisen ja eläimen välillä on turha etsiä: sen sijaan puhutaan viimeisestä yhteisestä esi-isästä. Homo sapiensin lisäksi oli myös muita ihmislajeja, joista mainittakoon Neandertalin ihminen, jonka geenejä kantavat kaikki paitsi alkuperäiset afrikkalaiset.

Sapiensit elivät Itä-Afrikassa 150 000 vuotta sitten. He alkoivat valloittaa maapalloa ja hävittää muita ihmislajeja sukupuuttoon noin 70 000 vuotta sitten. Silloin tapahtui tuntemattomasta syystä (suosituin selitysmalli on geneettinen mutaatio sapiensin aivoissa) ns. kognitiivinen vallankumous, jonka seurauksena keksittiin mm. vene, öljylamppu, jousi, nuoli ja neula. Taide, uskonto ja kaupankäynti saivat tuona ajanjaksona alkunsa. Kenties merkittävin seikka oli joustavan kielen synty, joka mahdollisti toisilleen vieraiden ihmisten tiiviimmän ja kehittyneemmän yhteistyön. Kognitiivisen vallankumouksen katsotaan päättyneen noin 30 000 vuotta sitten.

Seuraava vallankumous oli maanviljelys, joka alkoi noin 12 000 vuotta sitten. Tämä merkitsi aiemmin vallinneen liikkuvan metsästäjä-keräilijöiden elämänmuodon muuttumista paikalleen sidotuksi maanviljelijöiden elämäksi. Tämä alkoi samoihin aikoihin eri mantereilla toisistaan riippumatta (Australia oli poikkeus tästä säännöstä). Maanviljelyksen vallankumous mahdollisti kokonaisravinnon määrän kasvun, väestöräjähdyksen ja eliittiryhmien synnyn. Harari kutsuu maanviljelyksen vallankumousta suureksi huijaukseksi: ihmiset joutuivat tekemään enemmän töitä ja saivat vastineeksi huonompaa ruokaa. Hän toteaa, että oikeastaan viljelykasvit domestikoivat (kesyttivät) ihmisen mieluummin kuin päinvastoin.

Maanviljelysyhteiskunta synnytti tarpeen kirjoitustaidon keksimiselle; sen keksivät sumerilaiset Mesopotamiassa noin 5000 vuotta sitten. Sen jälkeen kirjoitustaito syntyi faaraoiden Egyptissä, Kiinassa ja inkavaltakunnassa. Numeroja nolasta yhdeksään hyödyntävä kirjoitusjärjestelmä keksittiin vasta noin 1200 vuotta sitten. Se oli ratkaiseva askel, joka mahdollisti

matemaattisen datan tehokkaan käsittelyn ja loi pohjan tieteen kehittymiselle. Tieteellinen vallankumous tapahtui verrattain myöhään, noin 500 vuotta sitten. Galileo Galileita pidetään usein ensimmäisenä modernina tiedemiehenä, koska hän yhdisti ilmiöiden mittaamisen matemaattiseen mallintamiseen kontrolloiduissa kokeissaan.

Moderni tiede eroaa aiemmista tiedon traditioista kolmella ratkaisevalla tavalla: halukkuus tunnustaa tietämättömyys, havaintojen tekeminen ja matematiikan asema teorian muodostuksessa sekä uusien teknologisten kykyjen hankkiminen. Ensimmäinen kohta saattaa tulla lukijalle yllätyksenä, mutta sen taustaksi asettuu uskonnollinen oikeaoppisuus: Hararin mukaan aiemmin oli miltei mahdotonta ajatella, että pyhistä kirjoista puuttuisi jokin ratkaisevan tärkeä maailmankaikkeuden salaisuus.

Tieteellisen vallankumousta seurasi 1700-luvulta alkaen teollinen vallankumous, jonka myötä ihmiskunnan väkiluku lähti voimakkaaseen kasvuun. Vuonna 1500 ihmisiä oli vain puoli miljardia, nykyisen (vuonna 2020) ihmiskunnan koko on hieman alle 8 miljardia. On arvioitu, että maapallo voisi ylläpitää 10 miljardia ihmistä. Jos tämä pitää paikkansa, yläraja on tulossa varsin nopeasti vastaan.

Tieteen näkökulmia tulevaisuuteen

Tarkastelen ensin tieteellisesti perusteltuja uhkia ja sen jälkeen positiivisia kehityskulkuja.

Uhia

Useimmissa länsimaisissa yhteiskunnissa arvostetaan demokratiaa, ihmisoikeuksia ja vapaita markkinoita. Keskeisenä tekijänä on käsitys yksilön vapaasta tahdosta tai ainakin mahdollisuudesta tehdä vapaita valintoja. Yksilön vapaus valita on kuitenkin Hararin (2018) mukaan uhattuna. Sosiaalisen median algoritmit alkavat jo nyt tuntea ihmisen paremmin kuin hänen läheisensä tai jopa paremmin kuin ihminen itse. Jos sosiaalisessa mediassa käyttäytymiseen, hakukoneiden ja käyttöjärjestelmien koko ajan tekemään tietotekniikan käytön seurantaan liitetään sykkeen, stressin, unen yms. biometrisen datan ympärivuorokautinen kerääminen, ihmisen toiminta ja valinnat ovat jo kenties lähitulevaisuudessa algoritmin tiedossa ennen kuin ihminen itse tietää niistä mitään. Facebookin tekemässä tutkimuksessa, johon osallistui 86 220 vapaaehtoista,

Facebookin algoritmi kykeni ennustamaan osallistujien persoonallisuustestin vastaukset jopa puolisoa paremmin (tähän tarvittiin Facebookin 300 tykkäyksen analysointi). Sosiaalinen media voi jo nyt vaikuttaa vaalituloksiin. Tästä on jo viitteitä: sosiaalisessa mediassa tapahtunut vaa'ankieliosavaltioiden äänestäjiin kohdennettu manipulointi vaikutti merkittävästi Yhdysvalloissa vuoden 2016 presidentinvaalien tulokseen. Tällaisen vaalimanipuloinnin mahdollisuudet ovat kasvaneet kaikissa maissa, joissa käytetään sosiaalista mediaa.

Harari ennustaa, että tulevaisuudessa useimmat ihmiset eivät ole enää taloudellisesti ja sotilaallisesti hyödyllisiä. Tietokonealgoritmi, robotit ja tekoäly tekevät tässä tulevaisuuden skenaariossa suuren osan ihmiskunnan työpanoksesta tarpeettomaksi. Monet ammatit tulevat häviämään tai niiden tarve tulee merkittävästi vähenemään: esimerkiksi matkatoimisto- ja pankkivirkailijat, kaupan kassatyöntekijät, ajoneuvojen kuljettajat, pörssimeklarit, lakimiehet, potilaita hoitavat lääkärit ja ikävä kyllä myös fysiikan opettajat 😊. Uusia ammatteja syntyy tilalle, mutta ne vaativat erittäin korkeaa osaamisen tasoa. Esimerkiksi lääkärien työn kuva muuttuu uusien hoitomuotojen ja diagnostiikan kehittämiseksi, koska koko maailman terveystietokannan hallitseva tekoäly kykenee tulevaisuudessa tekemään potilaiden diagnostiikan luotettavammin kuin taitavinkaan lääkäri. Asiantuntemuksen kasvun vaatimus näkyy jo nykyisten ammattien toimenkuvan muutoksena: on enää harvoja töitä, joissa ei tarvitse osata käyttää tietotekniikkaa.

Harari esittää, että nykytieteen käsityksen mukaan organismit – siis myös ihminen – olisivat vain kokoelma luonnonvalinnan muovailemia algoritmeja. Jos tämä ihmiskuva on oikea, ei ole mitään periaatteellista syytä, miksi tietokoneiden algoritmit eivät pystyisi jäljittelemään elävien olentojen algoritmeja ja tekemään asiat yhtä hyvin tai paremmin. Hyvänä esimerkkinä on shakin pelaaminen. Deep Blue-tietokone voitti jo vuonna 1997 shakin hallitsevan maailmanmestarin Garry Kasparovin. Tietokoneeseen oli ohjelmoitu sääntöjen lisäksi yksityiskohtaiset ohjeet huippupelaajien pelistrategioista. Vuonna 2017 Googlen kehittämä AlphaZero-ohjelma ei sisältänyt mitään ihmisten kehittämiä shakkistrategioita, vaan se opetti ne itse itselleen koneoppimisen keinoin *neljässä* tunnissa. AlphaZero oli parempi shakin pelaaja kuin paras perinteinen shakkiohjelma, jonka laskentateho oli huomasti parempi kuin AlphaZeron. Vaikuttaa siltä, että ihmiskunta on jo osittain siirtynyt seuraavaan vaiheeseen eli tekoälyvallankumoukseen,

jossa on uhkia (esimerkiksi tekisikö *aito* tekoäly ihmisen tarpeettomaksi, kuten monissa science fiction elokuvissa esitetään?), mutta myös paljon myönteisiä piirteitä ja mahdollisuuksia.

Teollinen vallankumous on tuonut mukanaan vaurautta ja positiivisia muutoksia. Ikävä kyllä tuotannon kasvua on seurannut maan, ilman ja veden saastumista sekä tämän hetken merkittävin haaste, ilmastonmuutos. Kaikki em. tekijät vaikuttavat ihmiskunnan elinolojen heikentymisen lisäksi myös eliölajien kiihtyvään sukupuuttoon. Harari tuo myös vahvasti esille, että ihmiskunta on aiheuttanut eläimille mittaamatonta kärsimystä. Tämä on erityisen räikeää teollisessa eläintuotannossa, jota on kutsuttu ihmiskunnan suurimmaksi rikokseksi¹.

Todettakoon tässä, että tiede on ilmastonmuutoksen perusteissa täysin yksiselitteinen: hiilidioksidi, vesihöyry ja metaani ovat kasvihuonekaasuja, koska ne absorboivat ja emittoivat tehokkaasti tiettyjen aallonpituuksien lämpösäteilyä. Tämä ei ole mielipidekysymys; yhtä lailla voi kysyä, mikä on mielipiteesi ydinmagneettisesta resonanssista tai elektronin spinin yhteydestä ferromagnetismiin. Ikävä kyllä joudun sanomaan asian aika suoraviivaisesti: tieteellisissä asioissa tiedeyhteisön ulkopuolisen ihmisen mielipiteellä ei ole mitään merkitystä. Arkielämän valinnat ja poliittiset päätökset taas ovat mitä suurimmassa määrin riippuvaisia yksilöiden mielipiteistä.

Ilmastonmuutosmallit ennustavat, että tulevien vuosikymmenten (!) aikana maapallon ilmasto muuttuu merkittävästi: mm. jäätiköt sulavat, merien pinnat nousevat, lämpöaallot ja kuivuus lisääntyvät, toisaalla lisääntyvät sateet ja tulvat. Jotkut alueet saattavat väliaikaisesti hyötyä ilmastonmuutoksesta, mutta useimmat skenaariot ovat negatiivisia. Satoja miljoonia ihmisiä asuu alueilla, jotka tulevat jäämään veden pinnan alapuolelle, jos ilmastonmuutoksen etenemistä ei saada hillittyä. Jos merenpinnan nousu toteutuu, se aiheuttaa ennennäkemätöntä pakolaisuutta. Mainittakoon vielä, että pandemiat eivät kunnioita rajoja eikä varallisuuseroja. Ydinsodan uhkakaan ei ole poistunut minnekään.

Myönteisiä kehityslinjoja ja mahdollisuuksia

Tieteen ja tekniikan kehittyminen on jo nyt tuonut lukemattomia parannuksia ihmisten arkielämään ja terveydenhoitoon. Tämä kehityskulku tulee jatkumaan. Ihmisen biosignaaleja

¹ Hengentieteen näkökulmasta on selvää, että ihmiskunta joutuu kantamaan täyden karmallisen vastuun eläinten huonosta kohtelusta.

mittaavia sensoreita on jo nyt tavallisten kuluttajien käytössä. Teknohumanistit odottavat, että geenitekniikka, nanoteknologia ja aivojen ja tietokoneen väliset rajapinnat synnyttävät uuden, parannellun ihmisen, joka elää huomattavasti pidempään ja terveempää elämää. Jo nykyiset elinolojen ja lääketieteen kehitysaskeleet ovat johtaneet elinajanodotteen merkittävään nousuun kaikkialla maailmassa. Esimerkiksi Suomessa eliniän ajan odote on lähes kaksinkertaistunut reilun sadan vuoden aikana. Teknohumanistien unelma on ainakin osittain toteutumassa: lienee vain ajan kysymys, kun ihmisen kehoon ja aivoihin aletaan suoraan integroida tekniikkaa. Toisille tämä voi olla ilosanoma, mutta monia tällainen kehitys huolestuttaa: missä kulkee ihmisen ja koneen raja? Mitä paranneltu ihminen tarkoittaa tässä yhteydessä? Googlen teknologiajohtaja Ray Kurzweil visioi, että jo aivan lähitulevaisuudessa ihminen sulautuu teknologiaan: hän ennustelee, että vuoteen 2045 mennessä ihminen olisi jo tekniikan avulla saavuttanut kuolemattomuuden.

Ihmisten terveydenhoito on huomasti parantunut tieteellisten läpimurtojen ansiosta. On laskettu, että noin sadan tieteen tekijän ponnistelujen ansiosta viiden miljardin ihmisen henki on säästynyt reilun sadan vuoden aikana (Pinker, 2018). Pelastavia keksintöjä ovat olleet muutamia mainitakseni veriryhmien tunnistaminen (pelastanut miljardi ihmistä), rokotukset (pelastanut puoli miljardia ihmistä) ja penisilliini (pelastanut lähes 100 miljoona ihmistä). Näitä lukuja voi miettiä, jos joku liian innokkaasti vastustaa rokotuksia tai ns. koululääketiedettä.²

Vihreä vallankumous vuosina 1960-1985 mahdollisti maatalouden tuottavuuden valtavan kasvun. Sen arvioidaan pelastaneen nälkäkuolemalta noin miljardi ihmistä. Toki tämä on tuonut mukanaan tehomaatalouden ongelmat, mutta esimerkiksi Steven Pinker esittää, että syntyneet ongelmat on mahdollista ratkaista tutkimuksen keinoin. Äärimmäinen köyhyys on merkittävästi vähentynyt lähes kaikkialla maailmassa. YK asetti vuonna 1990 tavoitteeksi äärimmäisen köyhyyden puolittamisen vuoteen 2015 mennessä. Tavoite saavutettiin viisi vuotta etuajassa. Tämä ei tarkoita sitä, että ponnisteluja elinolojen parantamiseksi ei tarvitsi jatkaa, mutta se antaa toivoa siitä, että ihmiskunnan elämän edellytyksiin liittyvät ongelmat ovat ratkaistavissa. Toisaalta

² Tällä en tarkoita, etteikö lääketiedettä voisi kritisoida: esim. lääketieteellisuuden toiminnassa on paljonkin kritisoitavaa.

näyttää siltä, että jonkin ongelman ratkaisu synnyttää uusia ongelmia, minkä myös em. Pinker myöntää.

Monilla voi olla mielikuva sotien ja konfliktien täyttämästä maailmasta. Mielikuva on historian valossa virheellinen. Suurvallat olivat alituisen sodassa vuosien 1500-1700 välillä, mutta sen jälkeen suurten sotien määrä on merkittävästi vähentynyt, vaikka viime vuosisata joutui kokemaan kaksi hyvin raskasta maailmansotaa. Viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana sodassa kuolleiden ihmisten lukumäärä on huomattavasti pienempi kuin esimerkiksi 1980-luvulla. Sotia käydään vähemmän kuin aikaisemmin, mikä on erittäin tervetullut kehitys. Jos tämä kehityslinja jatkuu, ei ole mahdotonta ajatella, että tulevaisuudessa ei enää käydä lainkaan sotia. Myös murhien määrä on vähentynyt merkittävästi, erityisesti jos verrataan nykypäivän tilannetta vaikkapa keskiaikaan, jolloin esimerkiksi Italiassa tapahtui murhia 60-70 kertaa nykyistä enemmän.

Ihminen ja avaruus

Ihminen onnistui käymään kuussa vuonna 1969. Marsiin on lähetetty luotaimia ja miehitettyä Mars-lentoa suunnitellaan myös yksityisten yritysten toimesta. On esitetty suunnitelmia Marsin maankaltaistamisesta ihmisille sopivammaksi. Voyager-luotaimet ovat jo poistuneet aurinkokunnassa; luotaimet kantavat mukanaan kultaisia äänitteitä, joissa on tietoa ihmiskunnan elämästä ja kulttuurista. Tieteiskirjailijat ovat kehitelleet tulevaisuuden skenaarioita, joissa ihmiskunta on valloittanut kotigalaksimme. Voisiko ihminen oikeasti valloittaa avaruuden?

Esko Valtaoja (2017) tarkastelee kysymystä mm. energian kannalta. Hän käyttää tässä venäläisen akateemikon Kardashevin esittämää kolmiportaista asteikkoa. Ensimmäisen tyypin sivilisaatio pyrkii hyödyntämään koko planeettansa energian, toisen tyypin sivilisaatio emotähtensä energian ja kolmannen tyypin kokonaisen galaksin energian. Ihmiskunta on Valtaojan mukaan tasolla 0,7 eli vielä on matkaa ykköstyyppinkin sivilisaatioon. Tähtiin pääsemiseksi ykköstyyppin sivilisaation energia riittää vain verraten pienen ihmismäärän kuljettamiseen ja matka lähimmälle aurinkokunnan ulkopuoliselle tähdelle veisi satoja vuosia. Vasta kakkostyyppin sivilisaatio pystyisi matkailemaan galaksissamme, minne haluaa. Valtaoja argumentoi, että ihmisen on päästävä tähtiin viimeistään silloin, kun Aurinko kuolee noin 5 miljardin vuoden päästä. Valtaojan päätelmät perustuvat nykytieteeseen ja sen nähtävillä oleviin laajennuksiin, mikä on hyvin perusteltu lähtökohta. Lienee kuitenkin mahdollista ajatella, että jos tiede saa vapaasti

kehittyä, tulevaisuudessa tullaan löytämään uusia luonnonlakeja, jotka mahdollistavat aivan toisenlaisen tavan liikkua avaruudessa.

Tarkastellaan seuraavaksi, mitä hengentiede – tarkemmin sanoen Rudolf Steiner ja Pekka Ervast – ovat sanoneet ihmiskunnan tulevaisuudesta. Aloitetaan kuitenkin ensin menneisyydestä.

Hengentieteen näkökulma menneisyyteen ja tulevaisuuteen

Teosofinen ja hengentieteellinen käsitys ihmiskunnan menneisyydestä poikkeaa merkittävästi tieteellisestä käsityksestä. Nykytieteen ja henkisten käsitysten yhdistäminen ei mielestäni ole mahdollista. Esitän tässä lyhyen yhteenvedon henkisiin lähteisiin perustuvasta näkemyksestä.

Teosofian ja antroposofian mukaan maapalloa on edeltänyt kolme aikaisempaa kehitysvaihetta, joita nimitetään manvantaroiksi tai maailmankausiksi. Näillä ei luonnollisesti ole tieteessä mitään vastinetta; manvantaroista on mahdollista saada ensikäden tietoa vain yliaistillista tietä. Manvantaraa voi pitää Maan inkarnaationa. Nimet on otettu aurinkokunnan taivaankappaleista, mutta mitään suoraa yhteyttä näillä ei manvantaroiden kanssa ole. Kaikki nykyistä edeltävät manvantarat (Saturnus-, Aurinko- ja Kuumanvantara) olivat näkymättömällä eetteritasolla. Nykyisen ihmiskunnan sanotaan aikaisemmissa manvantaroissa edenneen kivikunnan, kasvikunnan ja eläinkunnan kautta nykyiseen tilaansa. Nykyinen maailmankausi eli maamanvantara sisältää seitsemän kehitysvaihetta. Neljä ensimmäistä oli nimeltään polaarinen, hyperborealainen, lemurilainen ja atlantilainen. Ihmiskunnan fyysinen historia alkaa H. P. Blavatskyn *Salaisen opin* mukaan vasta Lemuria-mantereella noin 18 miljoonaa vuotta sitten. Ihminen pukeutui fyysiseen käyttövälineeseen, mutta hän ei vielä ollut ihminen sanan nykyisessä merkityksessä. Lemurian aikana maapallolle tuli auttajia, korkeita olentoja Venukselta. He muodostivat Valkoisen Veljeskunnan, joka vielä tänäkin päivänä on teosofian ja hengentieteen mukaan olemassa. Nämä auttajaolennot olivat jumalien asemassa lapsi-ihmiskunnalle.

Lemuriaa seurasi Atlantis, josta Platon puhuu Timaios- ja Kritias-teoksissaan. Platonin mukaan viimeisin Atlantis-mantereen osa tuhoutui 9000 vuotta sitten. Atlantiksen alkuaikojä on vanhoissa traditioissa kuvattu ihmiskunnan kulta-aikana. Silloin ihmiskunta loi Valkoisen Veljeskunnan ohjauksessa edistynyttä sivistystä, kulttuuria ja teknologiaa. Atlantiksen sivistyksen sanotaan

olleen olemassa jo miljoonia vuosia sitten, siis samaan aikaan kun Homo sapiens nykytieteen mukaan vasta aloitti kehityksensä. Teosofiset lähteet kutsuvat sapiensia ja sen sukulaisia luolamiehiksi, jotka tulkitaan aikaisempien ihmisrotujen rappeutuneiksi jäänteiksi³. Atlantis lopulta hävisi mustan magian käytön seurauksena luonnonmullistuksissa, joita vanhoissa traditioissa kutsutaan vedenpaisumukseksi.

Kukin kehitysvaihe jakautuu seitsemään juurirotuun, joita Steiner kutsuu suuriksi aikakausiksi ja jotka kukin jakautuvat seitsemään kulttuurikauteen. Seuraavat kulttuurikaudet ovat esiintyneet nykyisessä Atlantiksen jälkeisessä ajassa: muinaisintialainen, muinaispersialainen, assyrialais-babylonialais-kaldealais-egyptiläis-juutalainen ja kreikkalais-roomalainen (Steiner, 1990). Näitä seurasi nykyinen kulttuurikausi, jota Steiner kutsuu länsieurooppalaiseksi kulttuurikaudeksi. Vasta kulttuurikausien kohdalla hengentieteen näkökulma on jossain määrin yhteensopiva historiatieteen kanssa. Aiemmilta kulttuurikausilta meillä on edelleen jäljellä suuret uskonnot. Myöhemmin ilmenevät venäläis-slaavilainen ja amerikkalainen kulttuurikausi. On ehkä syytä huomauttaa, että Ervastin mukaan Pohjois-Amerikassa syntyy kuudes kulttuurikausi, kun taas Steinerin mukaan se olisi seitsemäs. Tämän jälkeen seuraa vielä kaksi suurta aikakautta, joissa tapahtuu maan henkistyminen; Steiner kutsuu näitä vaiheita Ilmestyskirjan käsitteitä mukaillen ”sinettien aikakaudeksi” ja ”pasuunoiden aikakaudeksi”. Näiden aikakausien jälkeen maan kehitys jatkuu kolmessa ei-aineellisessa Maan inkarnaatiossa, joista voidaan käyttää nimityksiä Jupiter-, Venus- ja Vulkanusmanvantara.

Kaikki ihmiset eivät kuitenkaan saavuta maakehityksen päämäärää, mistä seuraa ihmiskunnan jakautuminen niihin, jotka jatkavat kehitystä tulevissa kehitysvaiheissa ja niihin, jotka jäävät jälkeen. Steiner (1990) esittää mielenkiintoisen ajatuksen ihmisen moraalisen luonteen tulemisesta näkyväksi: nyt voimme peittää moraaliset hyvät ja huonot ominaisuutemme, mutta tulevaisuudessa ne tulevat ulkoisesti näkyviksi.

Edellisissä kehityskausissa kävi vastaavalla tavalla eli osa jäi kehityksestä jälkeen, minkä seurauksena ihmiskunnassa on toisaalta kehitystä vastustavana ja toisaalta kehitystä eteenpäin vievänä tekijänä lusifeeriset ja ahrimaaniset olennot. He edustavat ns. paha, joka ihmisen tulee lopulta voittaa. Syvemmältä kannalta katsottuna kyseessä on lusifeeristen ja ahrimaanisten

³ <https://www.theosophy-nw.org/theosnw/view/view0999.htm>

voimien voittaminen ihmisen omassa sielussa, kuten Ervast opettaa mm. Pahan voittaminen-kirjassaan (1964). Myös Steinerin opetuksissa on hyvin vaikuttavia esityksiä siitä, kuinka esoteerinen rosenkreutsilainen ja manikealainen virtaus voittavat pahan anteeksiannolla ja lempeydellä (Prokofjev, 2018).

Edellä esitettiin, että ihmisen ja teknologian integraatio syvenee. Ehkä yllättäen Steiner ennusti tällaisen tapahtuvaksi yli 100 vuotta sitten⁴:

- ”Ihmisen ja koneiden yhteen sulautuminen tulee olemaan suuri ja tärkeä ongelma tulevalle maaevoluutiolle.”
- ”Ihminen liittää itseensä toisen olennon... hän tuntee tarvetta ajatella materialistia ajatuksia; ei oman itsensä kautta, vaan tämän toisen itseensä liittyneen olennon kautta.”

Teknohumanistien unelma on siis hengentieteen näkökulmasta painajainen, koska se estää ihmisen aidon kehityksen. Antroposofista termiä käyttäen kyseessä on ihmisen olemuksen ahrimanisoituminen, koska Steinerin mukaan juuri ahrimaaniset olennot vaikuttavat tekniikassa.

Teosofian ja idän uskontojen näkökulmasta voi ajatella, että jälleensyntymisen pyörä toimii vielä pitkälle tulevaisuuteen. Steiner esittää toisenlaisen käsityksen: jälleensyntymisen pyörä toimii enää vain noin 4000 vuotta, johon mahtuu 5–6 inkarnaatiota. Syynä tähän on se, että kaikki naiset tulevat hedelmättömiksi. Tätä seuraa epäluonnollisen pitkä aika maan päällä – 2160 vuotta –, joka tapahtuu ilman fyysistä ruumista. Ilmeisesti kyseessä olisi jonkinlainen elämä maan eteerisessä piirissä. Ennen inkarnaatiosyklin päättymistä ihmisen pitäisi saavuttaa täysi astraalikehon hallinta ja muuttaa se manakseksi (järjeksi).

En ole löytänyt Steinerin kannan tueksi riippumattomia henkisiä lähteitä. Edellä mainittuihin aikamääreisiin voinee suhtautua epäilevästi, koska Steinerin ajanmääritys oli joissakin menneisyyden asioissa virheellinen: hänen mukaansa maapallo ei olisi edes 20 miljoonaa vuotta vanha ja radioaktiivisuus olisi vain pari tuhatta vuotta vanha ilmiö. Nämä käsitykset ovat virheellisiä todella vahvan luonnontieteellisen todistusaineiston valossa. Kenties Steinerin aikamääritykset ovat liian pieniä myös ihmiskunnan tulevaisuuden suhteen. Hänen esittämänsä

⁴ <https://mystech.co/wp-content/uploads/Surprising-View-of-the-Future.pdf>

jälleensyntymisen pyörän pysähtymisen ajatus on kuitenkin uskottava, koska fyysinen elämä maapallon pinnalla ei voi teosofian – eikä tieteen – mukaan jatkua loputtomiin.

Pekka Ervastin opetuksia tulevaisuudesta

Ervastin kulttuurikausia käsittelevät luennot on saatavilla teoksessa *Viidennen kulttuurin tehtävä* (1995, esitelmät on pidetty vuosina 1912–1913). Siinä hän tuo esille valoisia näkemyksiä tulevasta kuudennesta kulttuurista tai Steinerin käsitteitä käyttäen kuudennesta kulttuurikaudesta. Nykyisin elämme viidennen aikakauden viidennessä kulttuurikaudessa, joiden jälkeen tulee vielä kaksi kulttuurikautta ja sen jälkeen kuudes ja seitsemäs aikakausi. Käytän tässä Ervastin opetuksien yhteydessä Steinerin ilmaisuja kulttuurikausi ja aikakausi, jotta lukijan olisi helpompi verrata edellä esitettyjä Steinerin esityksiä Ervastin esityksiin. Kuudennen kulttuurikauden uskonto ei enää hyväksy sotaa, kuten esimerkiksi eksoteerinen kristinusko nykyisinkin usein näyttää tekevän. Esoteerisen kristinuskon kanta on toisenlainen. Kuudennen kulttuurikauden uskonnossa elämän perustuslaiksi tunnustetaan rauha ja rakkaus. Näissä hyveissä kasvaminen kehittää ihmisissä kykyjä, jotka mahdollistavat yliaistillisten tietojen saamisen. Ervastin mukaan spiritistinen liike oli selvä oire ja viittaus kuudenteen kulttuurikauteen; yliaistilliset kokemukset tulevat lisääntymään. Teosofinen liike oli – ja ehkä edelleen on – kuudennen kulttuurikauden valmistamista. Tämä on toivoa antava näkökulma: ulkoisesti pienellä teosofisella työllä ja pyrkimyksellä voi olla suuri merkitys tulevaisuuden kehitykselle.

Ervast tarkentaa myöhemmin esitystään tulevaisuudessa puhkeavista aisteista (Ervast, 2011, luento pidetty vuonna 1931). Ihmiset, joissa uudet aistit puhkeavat luonnolliset tavalla, tulevat näkymättömän maailman yhteyteen niin, että heille avautuu taivasmaailma. Tämä vapauttaa ihmisen materialismista, koska hän näkee elämän syvemmältä, korkeamman minän kannalta. Toisaalta kaikki ihmiset eivät kehity henkisesti, jolloin he eivät kykene näkemään asioita taivasmaailman kannalta. Tällaisissakin ihmisissä voi herätä yliaisti, mutta se avautuu alempaan henkimaailmaan päin. He näkevät kuolemanjälkeisen elämän välitilan kärsimyksiin ja varoittavat ihmisiä niistä. Ervastin mukaan tämä elämänfilosofia ei kuitenkaan kykene vapauttamaan ihmistä.

Kuudennen juurirodun eli aikakauden ihmiset eivät ole enää miehiä ja naisia, vaan jokainen on fyysisesti täydellinen ihminen (Ervast, 1982, luennot pidetty vuonna 1909). Ihminen on jo nyt

sielussaan kaksisukuinen olento, mutta varsin kaukaisessa tulevaisuudessa hän kehittyi androgyyniksi. Tästä on jo varsin paljon merkkejä omassakin ajassamme (esimerkiksi muunsukupuolisiksi itsensä kokevien määrän lisääntyminen). Teosofian kannalta androgynia on ymmärrettävä kehityskulku, koska ihminen inkarnoituu välillä mieheksi ja välillä naiseksi. Kummankin sukupuolen ominaisuuksien tulee kehittyä, jotta voisimme saavuttaa täyden ihmisen mitan. Sukupuolivoima tulee uudella tavalla luovaksi kyvyksi, kun opimme rakastamaan puhtaasti. Tämän voi oppia tässä ja nyt, mutta kuudennen aikakauden ihmisillä on tähän erityiset edellytykset. Ervastin mukaan suvunjatkaminen ei pääty kuudennessa aikakaudessa, mutta se tulee tapahtumaan toisella tavalla kuin nykyään.

Pohdintaa

Edellä voi huomata eron Steinerin opetukseen, jonka mukaan suvunjatkaminen kuudennessa aikakaudessa päättyy. Eroa on myös kuvailun sävyssä: Ervast näkee tulevaisuuden paljon valoisampana ja veljellisempänä kuin Steiner, jonka keskeinen tulevaisuuden esitys tapahtuu Ilmestyskirjan pohjalta. Steinerin kuvauksissa tulevaisuudessa ihmiskunnan jako valkoiisiin ja muihin on jyrkkä vastaavalla tavalla kuin Ilmestyskirjassa. Tosin ihmiskunnan jakautuminen tapahtuu myös Ervastin mukaan. Aikamääriä Ervast ei esitä, kun taas Steiner esittää ainakin summittaisia vuosilukuja.

Tieteelliset tulevaisuuden näkymät ovat nekin kahtalaiset. Toisaalta hurjimmissa spekulatioissa tiede tarjoaa ratkaisuja kaikkiin ihmiskunnan ongelmiin kuolemattomuutta myöten ja toisaalta ihmiskuntaa uhkaa saastuminen, ilmaston muutos ja siihen kytkeytyvät luonnonkatastrofit. Tähän voisi liittää myös erojen kasvaminen hyväosaisten ihmisten ja muiden välillä. Hengentieteellinen jakolinja on eettinen, mutta tieteen synkissä ennusteissa se on taloudellisissa resursseissa ja älykkyydessä. Tämä on jossain määrin vallitseva asiantila tällä hetkellä, vaikka on syytä muistaa valtavat edistysaskeleet ihmisten eliniässä ja terveydessä, jotka ainakin jossain määrin koskevat varsin suurta osaa ihmiskuntaa.

Tieteellinen menetelmä on naturalistinen, joka ei tunnusta mitään sielullista tai henkistä elementtiä, joka ei olisi palautettavissa materiaalisiin syihin. On todettava, että tämä lähtökohta on toistaiseksi palvellut tiedettä erittäin hyvin. Toisaalta voidaan kysyä, onko naturalistinen

olettamus tosi. Teosofian ja hengentieteen näkökulma on erilainen. Henkisten opetusten mukaan ihminen on ytimeltään ikuinen henkiolento, joka käy maapallolla kehityksen koulua jälleensyntymästä toiseen. Kaikki kohtaamamme vaikeudet ovat osa henkilökohtaista ja yhteistä karmaamme; maailmankaikkeus on tässä suhteessa ehdottoman oikeudenmukainen. Teosofian ihanteena on mestariolento eli kristusihminen, joka osaa rakastaa epäitsekkäästi ja työskentelee koko ihmiskunnan onnen puolesta. Onneksi näin voi toimia, vaikka ihminen ei olisi koskaan kuullutkaan teosofiasta tai hengentieteestä.

Ihmiskunta ei selviydy tulevaisuuden haasteista ilman luotettavaa ja edistyvää tieteellistä tietoa. Ehkä tulevaisuudessa tiede kohtaa hengentieteen ja syntyy uusi tieteellinen maailmankuva, joka ei kiellä henkistä todellisuutta. Toisaalta on syytä kysyä, missä määrin teosofian ja hengentieteen käsitykset menneestä ja tulevasta ovat paikkansapitäviä. On kuitenkin huomattava, että tieto yksin – tieteellinen tai hengentieteellinen – ei vielä riitä. Kaiken myönteisen kehityksen perustana on yksilöiden herääminen näkemään toiset ihmiset ja kaikki elolliset olennot veljinä. Jos tieto ja rakkaus yhdistävät voimansa, syntyy viisautta, joka voi meidät ihmiskuntana pelastaa.

Lähteitä

Ervast, Pekka (1950). *Ihmisen synty*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

http://media.pekkaervast.net/books_files/Ihmisen_synty.pdf

Ervast, Pekka (1964). *Pahan voittaminen*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

http://media.pekkaervast.net/books_files/Pahan_voittaminen.pdf

Ervast, Pekka (1982). *Ihmisyyden uskonto*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry ja Kristusofinen kirjallisuusseura ry. http://media.pekkaervast.net/books_files/Ihmisyyden_uskonto.pdf

Ervast, Pekka (1995). *Viidennen kulttuurin tehtävä*. Ruusu-Ristin Kirjallisuusseura ry.

http://media.pekkaervast.net/books_files/Viidennen_kulttuurin_tehtava.pdf

Ervast, Pekka (2011). *Esoteerinen ja eksoteerinen teosofia*. Ihmisyyden tunnustajat.

http://media.pekkaervast.net/books_files/esoteerinen_ja_eksoteerinen_teosofia_2011.pdf

Harari, Yuval Noah (2017). *Sapiens. Ihmisen lyhyt historia*. Bazar.

Harari, Yuval Noah (2018). *Homo Deus. Huomisen lyhyt historia*. Bazar.

Pinker, Steven (2019). *Enlightenment Now: The Case for Reason, Science, Humanism, and Progress*. Penguin Books.

Prokofjev, Sergei (2018). *Anteeksiantamisen henkinen merkitys*. Suomen antroposofinen liitto.

Steiner, Rudolf (1917). *Fall of the Spirits of Darkness, Lecture 5: Changes in Humanity's Spiritual Make-up*. Saatavilla Internetistä osoitteesta
<https://wn.rsarchive.org/Lectures/GA177/English/RSP1993/19171007p01.html>.

Steiner, Rudolf (1990). *Apokalypsi. Johanneksen ilmestys*. Suomen antroposofinen liitto.

Valtaoja, Esko (2018). *Kohti ikuisuutta*. Ursan julkaisuja (osa 156). Tähtitieteellinen yhdistys Ursa.